

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVIII. - Štev. 7

T R S T - 14. maja 1976

150 lir

Volitve 20. junija

Čas odgovornosti

Čez en mesec bomo glasovali za nov parlament. Bralcem ni treba posebej razložiti pomena teh volitev, ki so jih nekateri označili kot najpomembnejše v zgodovini italijanske republike.

Krščanska demokracija skuša prikazovati te volitve kot "skok v temo" ali kot zadnji čelni spopad med "svobodo" in "komunizmom" po starih izguljenih šablonah. Svobodo naj bi, kajpak, predstavljali oni. Na te limanice je šel celo "obnovljeni" Zaccagnini z varuhom Fanfanijem.

Katastrofalna predvidevanja, kot so konec demokracije in svoboščin in gospodarska kriza, ki naj bi nastala (ali ni stara že nekaj let?) po volitvah v primeru zmage naprednih sil, grožnje Forda in Kissingerja... vse to nas bo spremljalo skozi prihodnje štiri tedne, kakor tudi običajni val terorizma in strategije napeitosti. Javno mnenje ve, da spremljajo ti pojavi zadnje volilne kampanje.

Zakaj? Verjetno zato, ker se nekaterim noče razpravljati trezno in vedro o bodočnosti naše družbe, o načinu, kako rešiti gospodarstvo pred popolnim razsulo, kako zagotoviti pravičnost. Noče se jim razprav, ker se boje, da nimajo več kaj povedati.

Tako pustijo, da spregovorijo emocije: bombe, zdaj rdeča ali črna barva, nato padec lire, nato Fordov poziv in Kissingerjeva grožnja pomešana s pridigo škofске konference in tuljenjem Fanfanija.

Komunisti si želimo predvsem pametne volilne kampanje, ker vemo, da potrebujejo volilci pri svojih odločitvah predvsem jasnosti. Vedeti morajo, kam jih pelje izbira, ki jo bodo opravili 20. junija.

Ne bomo se spuščali v izgubo časa s polemiko proti tistim, ki govorijo o nevarnostih za demokracijo in skoku v temo, če bi komunisti prišli na oblast. Ljudje nas poznajo, saj smo že sedaj na oblasti v tisočih občin, desetinah pokrajin, šestih deželah Italije. Poznajo nas in prav tako poznajo tudi našo politično linijo sporazumevanja vseh velikih ljudskih sil, za rešitev Italije: komunistov, socialistov, katoličanov. Če bi prišli v vladu, koalicijsko vladu, bi se ne porušil svet, kot bi rada prepričala krščanska demokracija. Tudi zato, ker se ni podrl, ko smo po

zmagovitem odporu bili v koalicijskih vladah do leta 1947. Rezultata teh dveh let sodelovanja v vladi sta verjetno znana: republika in njena ustava. Se komu zdi malo?

Svet bi se ne porušil tudi zato, ker ga dovolj temeljito znajo rušiti demokristjani sami s svojo nesposobnostjo, neodločnostjo, zaprtostjo do velikih problemov.

Nasprotno, Italiji so komunisti potrebni, če jo hočemo rešiti in rešiti družbeno sožitje, ki ga je 30 let prevlade demokristjanov tako okrnilo. Pomislimo lahko samo na Slovence in sploh na

(Nadaljeva je na 2. strani)

Slovenska kulturno
gospodarska zveza
Krožek "Pinko Tomažič"
Krožek "Henrik Tuma"

priredijo
v nedeljo, 16. maja, ob 15.30.
V Bazovici

PROSLAVO 100-LETNICE ROJSTVA IVANA CANKARJA

Govorili bodo:

FILIBERT BENEDETIČ
MILOŠ KODRIČ
BORIS RACE

V kulturnem sporedu sodelujejo:

člani Stalnega slovenskega gledališča; združeni pevski zbori "Igo Gruden", "Lipa", "Vasilij Mirk", "France Prešeren", "Primorec", "Rdeča zvezda", "Slavec", "Slovenec", "Tržaški partizanski pevski zbor", "Fran Venturini", "Vesna" in "Valentin Vodnik"; ter godbe na pihala iz Doline, iz Križa, iz Nabrežine, s Proseka in iz Ricmanj.

Športna in prosvetna društva vzhodnega Krasa priredijo ob tej priložnosti za mladino planisko-orientacijski POHOD CANKARJEVE STOLETNICE, od Trebč do Bazovice. Zbirališče bo ob 8.30 v Ljudskem domu v Trebčah.

Furlanija in Benečija kličeta po življenju

V trenutku ko pišemo ta članek v Furlaniji dežuje. Dva dni po katastrofalnem potresu, ki je opustošil gričevnato področje nad Vidmom, severovzhodni del pordenonske pokrajine, del Karnije, Režijo in zahodno Benečijo in še niso vsi ljudje pod prvo zasilno streho, šotorskim platnom. Še niso izkopali vseh trupel, število mrtvih ni še znano, niti se še ne ve, koliko materialne škode je povzročil potres.

Obračun števila smrtnih žrtev je brez dvoma prvi, najnujnejši in nepopravljiv, kot je nepopravljiva izguba zgodovinskih spomenikov tega prelestnega a revnega dela Furlanije. Toda to ni vse. Porušena so bila mesta, trgi in vasi, v ravnini, v dolinah in po hribih. Slepi udarec naravnega besa je prizadejal vse, toda najhuje je pustošil tam, kjer je stoletja pustošila revščina, kjer je vsa zadnja desetletja

(Nadaljeva je na 8. strani)

Volitve 20. junija: Čas odgovornosti

(Nadaljevanje s 1. strani)

pravice manjšin. Ali niso prav komunisti zagovarjali najdoslednejše rešitve?

Potrebni smo tudi, ker so lanske volitve 15. junija dokazale, da je mogoče spremeniti stvari. Tam, kjer je 15. junij obrodil svoje sadove, je na dlani vidno, da se problemi rešujejo strogo, pravično in predvsem v splošno korist. Toda 15. junij lanskega leta je bil dokaz, da je ubrana pot bila pravilna. Sedaj moramo ta uspeh utrditi in ga preseči. Da bomo dosegli tisti demokratični zasuk, ki naj ozdravi družbo in gospodarstvo.

Za nas, Slovence, so 20. junija volitve nadvse važne. Glasovati moramo za zbornici parlamenta, ki bo moral odobriti sporazum v Osimu in dokončno rešiti vprašanje naše globalne zaščite. Kako se

bo parlament lotil teh vprašanj bomo sklepali iz razmerja sil v parlamentu. Večja moč KPI in naprednih sil je jamstvo, da bodo sklepi pozitivni. Zato ne smemo razmetavati glasov, ker ni čas za simbolične kretnje. Sedaj je čas za temeljite odločitve, ko je za potrebni zasuk vsak glas potreben, vsak glas lahko odločilen.

Zato pa na delo, tovariši. Naj bo ta volilna kampanja v znaku jasnosti in poštenosti. Vsakemu slovenskemu volilcu moramo povedati, da bo vedel, ob kakšnih programih in za kakšne rešitve se odloča. Ni to čas za dvoumne rešitve, in za izmikanje in skrivanje. Nasprotno, prav glede na možnosti, ki se nam odpirajo, je to čas splošne, a tudi posamične odgovornosti.

Kako partija izbira svoje predstavnike

Koliko jih je bilo, ki so prejšnji teden ugibali, kakšna bo kandidatna lista KPI v naših krajih, na Tržaškem ali Goriškem. Mnogi so ta svoja ugibanja prenašali preko tiska in jih za lastne koristi prirojevali; nekateri so celo prišli do pravih zaključkov istočasno kot mi, komunisti. Sedaj so naše liste znane in ni več razlogov za ugibanja ali nepotrebne špekulacije.

Najprej moramo povedati, da za komuniste niso take, kakor tudi druge volitve isto, kot za pristaše drugih strank. Tudi tu smo "drugačni". Naši poslanci in senatorji niso ljudje, ki oblikujejo oblast, klientele, "podvladje". Nimajo lastnih ali drugih materialnih interesov, ki jih je treba braniti, razen koristi splošnega boja delavskega razreda in linije partije, kateri pripadajo.

Pomislimo, koliko "rešet" potrebujejo kandidatne liste demokristjanov ali drugih meščanskih strank. Kandidat pripada tej ali oni struji, je prijatelj s tem ali onim podjetnikom, vezan na to ali drugo skupino oblasti. Interesi se prepletajo, kot se prepletajo tajni sporazumi ali boj na nož, ki je v glavnem zahrbtnen in neusmiljen. Na koncu imamo vedno ene in iste obraze, ki bodo povrh vsega še imeli pogum govoriti o "obnavljanju", ne da bi se jim vzdignilo v želodcu.

Kakšni so pa naši, komunistični, poslanci in senatorji? Če bi kdorkoli podvomil v to, da so naši drugačni, naj pogleda samo, kakšna je usoda naših dosedanjih parlamentarnih predstavnikov. Ko so v službi partije in ljudstva opravili svojo vlogo so se vrnili v vrste aktivistov in nadaljevali svoje delo, kot je velevala dolžnost.

Lahko tudi ponosno zapišemo, da se niso obogatili, kar se pri drugih strankah tudi dogaja. Poglejmo samo na tovariše, kot so Marina Bernetič, Sema, Škerk... Še iz plače, ki so jo kot poslanci in senatorji

prejemali so morali odtrgati dobro polovico za partijo, za njen tisk.

Izbira parlamentarnega predstavnika KPI torej ni "borba na nož" med nasprotniki, pač pa demokratična diskusija o tem, kateri tovariš bo opravljal poverjeno mu nalogo na tem mestu in po kakšnih kriterijih. Biti morajo taki, smo si rekli, da bodo uživali podporo ljudstva in volilcev, tudi onkraj vplivnega področja komunistov, obenem pa predani partiji in njeni liniji, ki jo volilci ocenjujejo. Kajti tudi tu je KPI drugačna. Pri nekaterih drugih strankah je politični program le "obleka", marsikdaj nepotreben okvir, poslanec pa se ravna tudi drugače. Glasujejo za človeka, ne za program. Pri nas, pri komunistih je drugače, kjer je sicer človeška značilnost izredno pomembna, toda enako in tudi več pomeni politični program, ki ga naš predstavnik skupaj z vsemi ostalimi zagovarja in uresničuje.

Kot partija, ki se bori za sodelovanje in demokracijo na bazi, dajemo pri izbiri svojih predstavnikov primer realne demokracije.

Najprej je o tem razpravljalo osrednje vodstvo partije, ki je opredelilo "splošne kriterije" za kandidate. Kakšni so ti kriteriji? KPI se zaveda novih nalog, ki ji stojijo nasproti in večjih odgovornosti, ki jih bo vsekakor nosila v novem parlamentu. Zato potrebuje strokovno pripravljeno, pomlajeno, raznoliko parlamentarno skupino, ki bo kos vsem nalogam, saj ne veš, ali ne bo iz nje potrebno poiskati tudi imena ministrov. KPI je tudi občutljiva za globoke družbene spremembe in je zato prepričana, da mora parlamentarna skupina odražati čedalje večje osveščanje žensk. Zato namerava KPI potrojiti svoje žensko predstavništvo.

V naših krajih smo dodali še specifični kriterij, ki odraža narodnostno mešani značaj naših krajev in partije, v kateri

uresničujemo enakopravnost med narodnimi skupnostmi. Značilno je, da je KPI od svojega nastanka pred več kot pol stoletja jamčila Slovencem svoje predstavnštvo v parlamentu. Celó v letih pred tam nastopom fašizma, ko je v parlamentu sedela majhna skupina komunističnih poslancev. Tedaj je bil tam poznejši narodnj heroj Jože Srebrnič, v povojnih letih pa tovarišica Marina Bernetič in nato Albin Škerk. Tudi tokrat zagotavlja KPI izvolitev slovenskega predstavnika v eno izmed dveh vej parlamenta. Pokrajinski komite KPI v Trstu je, skladno s priporočili osnovnih organizacij na terenu, sklenil kandidirati tovarišico Jelko Gerbčevó v senatno okrožje, iz katerega komunisti tradicionalno pošiljamo senatorje v Rim.

Kandidate je pokrajinski komite KPI za vsako federacijo določal na osnovi priporočil sekcij. Zaradi izredno kratkega časa od dne razpusta parlamenta do sestave kandidatnih list nismo imeli časa, da bi sklicali plenum vsega članstva, pač pa so o kandidaturah razpravljali sekcijski odbori, marsikdaj razširjeni na aktiviste.

Po tem bi moral liste odobriti deželni komite KPI, ratificirati pa komisija CK KPI. Tu je formalnosti prekinil potres, ki je prizadel Furlanijo. Partija je razumela, da je potrebna na kraju nesreče močna in zavestna organizacija. Seja deželnega komiteja KPI je bila sklicana v Vidmu, glavna téma razprave in odločanja pa pomoč prizadetim na potresenem področju.

PRISPEVKI

V sklad DELA so prispevali:

V počastitev spomina Olge Markovic vdove Jerman darujejo Jelka Kos por. Škerk in ostali vnuki pokojne 10.000 lir.

V počastitev spomina matere ob 4. obletnici njene smrti daruje Germano Švara iz Boljunca 5.000 lir.

V počastitev spomina matere, ki je preminila pred 6. leti in očeta, ki je preminil pred 10. leti daruje Miro Žerjal iz Boljunca 5.000 lir.

Ob vpisu naročnine na Delo so prispevali v tiskovni sklad: Mario Ota iz Boljunca 3.000 lir. Josip Bolčič iz Boljunca 2.500 lir, Ludvik Maver iz Boršta 500 lir in Milan Zobec iz Boršta 500 lir.

Ob 50 letnici svojega aktivnega političnega delovanja daruje Ota Pepi - Mižev iz Boljunca 10.000 lir. Uredništvo DELA mu iskreno čestita.

Viktor Bogatec iz Križa je ob vpisu naročnine na DELO prispeval 2.500 lir.

Ob vpisu naročnine za tekoče leto Josip Kocjančič iz Prebenega daruje 2.000 lir za tiskovni sklad.

Dramska skupina SPD Tabor z Opčin, ki je te dni gostovala v Povirju, Sežani, Kopru in na Škofijah, je namenila celoten izkupiček uspešnih predstav za žrtve potresa. Izkupiček prvih dveh predstav v znesku 150.000 starih dinarjev je namenila prizadetim v Slovenski Benečiji, izkupiček ostalih dveh predstav pa prizadetim na Tolminskem.

Vsem iskrena hvala.

Posvet o slovenski manjšini v Avstriji in Italiji

Zelo zanimivo zasedanje o problemu slovenske manjšine v Avstriji in Italiji je priredila v Bocnu 13. aprila organizacija južnotirolskih visokošolcev. Do tega je prišlo, potem ko so koroški Slovenci izrazili željo, da bi Volkspartei vplivala na odločujoče politične kroge v Avstriji, da bi drugače nastopali do tam živeče slovenske manjšine.

Cela zadeva nam zveni mogoče malo čudno, je pa postavljena zelo načelno: Narodnostna manjšina, živeča v matični domovini neke druge narodnostne manjšine, zaprosi le-to, da bi jo podprla pri uresničitvi svojih upravičenih zahtev in pravic. Na žalost Volkspartei nima dovolj demokratičnega čuta, da bi taki želji ugodila. Nasprotno, ona predstavlja danes samo eno komponento tistih nazadnjaških sil v Evropi, ki se protivijo zblizovanju med narodi in uveljavljanju demokratičnejših in naprednejših odnosov med državami. V Italiji pa, kot dokazujejo zadnji posegi senatorja Bruggerja in tajnika stranke Magnaga, Volkspartei predstavlja en člen tiste verige, ki skuša zavirati proces enotnosti med demokratičnimi silami in ki grozi z odcepitvijo gornjega Poadižja od Italije v primeru, da bi komunisti prišli na oblast.

Medtem ko se je Volkspartei pokazala kot nedemokratična in nazadnjaška politična organizacija, ki teži samo po ideološkem monopolu nad nemško nar. skupnostjo katero usmerja v nacionalističnem duhu, brez vsakršnega čuta solidarnosti za

druge manjšine, se je prošnji koroških Slovencev odzvala edino organizacija južnotirolskih visokošolcev. Je to organizacija demokratično usmerjenih intelektualcev, ki ne morejo več trpeti monopola, ki ga izvaja Volkspartei v politične namene.

Južnotirolski visokošolci so priredili zasedanje o problemih slovenske manjšine v Avstriji in Italiji prav z namenom, da bi prišlo jasno do izraza, kako stranka, ki v Italiji utemeljuje svojo vlogo na narodnostni osnovi, je pa glede splošnih problemov demokracije nazadnjaški dejavnik, vezan prav s tistimi šovinističnimi silami, ki v Avstriji preganjajo Slovence. Sicer pa tudi kar se Italije tiče se je Volkspartei vedno vezala na krščansko demokracijo in tudi v parlamentu ni nikdar zavzela načelnega stališča, da bi se slovenski narodnosti zagotovila vsaj tolikšna zaščita, kolikor je je deležna nemška manjšina.

Zasedanje je imelo namen konkretno izraziti solidarnost naprednega dela nemške manjšine v Italiji slovenski manjšini v Avstriji in Italiji. Po poročilu koroških predstavnikov, Domeja, Wieserja in Smolleja, ki so orisali stanje koroških Slovencev iz zgodovinskega, pravnega in društveno-političnega vidika, ter posega Borisa Iskre iz Trsta, ki je prikazal, kako se demokratični boj narodnostnih manjšin nujno naslanja na revolucionarno vlogo delavskega razreda, so udeleženci posveta (bilo jih je okoli 150) izglasovali solidarnostno resolucijo.

Našemu stališču se ne odrečemo, ampak zavedamo se nevarnosti da demokratske sile še naprej obtičijo na dvema nasprotujomčima si stališčima, torej na mrtvi dočki, ki bi dejansko koristila samo tistim, ki nočejo slovenščine v javnem demokratičnem življenju.

Zato smo upoštevali tudi stališče krščanskih demokratov in njihovih manjših zaveznikov, ki so predlagali, naj bi enotna delegacija pokrajinskega sveta odpotovala v Rim k vladi in k načelnikom parlamentarnih skupin, da bi predložila to zahtevo slovenske manjšine in potrebo da se zadeva takoj pravno uredi, z navadnim zakonom ali pa z vladnim odlokom. To stališče je bilo toliko bolj pomembno, ker predstavlja prvi primer konkretne politične volje krščanske demokracije v zvezi s slovenskim vprašanjem in ker je bil tudi določen datum za to akcijo, v sicer zelo kratkem roku do 10. maja.

Prišlo je tako do kompromisne rešitve, da smo mi vztrajali na naši febrarski resoluciji o spremembi pokrajinskega pravilnika. Ta resolucija je bila izglasovana s 13 glasovi komunistov, socialistov in Slov. skupnosti, medtem ko so se vse druge politične skupine, z izjemo fašistov, vzdržale. Obenem pa smo se pridružili, skupaj s socialisti in krščanskimi demokrati, tudi resoluciji republikancev, socialdemokratov in liberalcev, ki vsebuje gori navedeni predlog o delegaciji. Ta resolucija je prejela glasove celotnega ustavnega loka, z izjemo predstavnika Slov. skupnosti, ki se je vzdržal.

Kakšne zaključke naj trenutno potegnemo iz poteka te diskusije? Nikoli prej se ni pokrajinski svet tako jasno obvezal, da bo sprožil samostojno akcijo za uveljavitev in priznanje pravic slovenske narodnosti na našem ozemlju. Vsedrjavno politično stanje se je v zadnjih dneh nenadoma zasukalo na tak način, da bi bilo težko reči, da bi delegacija danes naletela na verodostojnega sogovornika v vladi, ki politično ne obstaja več. Ampak ta obveza vendarle velja še naprej za vse tiste stranke, ki so jo sprejele, posebno pa za krščansko demokracijo, ki danes nima več mesta za izmikanje. Mislimo da je to toliko bolj važno, ker smo končno izsilili iz tukajšnje krščanske demokracije tako politično izjavo, ki se bo nujno morala odražati tudi na njenih vsedrjavnih forumih.

B.I.

KRAJEVNE UPRAVE

Tržaški pokrajinski svet: o pravicah slovenske manjšine

Ob koncu aprila je spet zaživela politična dejavnost na tržaški pokrajini. Seje se vrstijo v pospešenem ritmu, ker so se nakopičili mnogi problemi in ker pokrajina še ni zadovoljila svoji primarni nalogi, odobritvi proračuna, brez katere ni mogoče njeno nadaljnje delovanje. Že v prejšnji številki je naš list poročal o konkretnih predlogih komunistov za premostitev treh najtežjih zaprek, ki onemogočajo pravilno in redno delovanje pokrajinske uprave: rešitev problemov slovenske manjšine, sodobnejše pojmovanje vloge pokrajine in aktivnejši poseg na gospodarskem področju. Naj ponovimo še enkrat, da prva rešitev teh "vozlov", ki ne dajejo pokrajini da bi se pognala naprej v svojem delovanju, ni mogoča, če bi se katerakoli od strank ustavnega loka še naprej držala starih ali novih oblik antikomunizma.

Prav okoli teh tem se je odvijala debata na poslednjima zasedanjima pokrajinskega sveta 22. in 29. aprila. Na prvem zasedanju je pokrajinski svet končno razpravljal o resoluciji KPI, ki predlaga spremembo pravilnika za priznanje rabe slovenskega jezika na sejah pokrajinskega sveta. Vsi vedo, kako je krščanska demokracija, in ne samo krščanska demokracija, najprej imela odklonilno stališče do tega načelnega vprašanja in kako se je v zadnjih časih le temu izmikala, češ da ni mogoče v tem smislu ničesar ukrepati zaradi pomanjkanja pozitivne državne zakonodaje. Ni potrebno, da bi še posebej ponovili kakšno je prepričanje komunistov glede tega problema: mislimo, da je v pristojnosti krajevnih ustanov samih, da priznajo polnopravnost slovenskega jezika na svojih zasedanjih.

Mavhinje

Slovensko šolo naj bi poimenovali po Janku Furlanu

V vseh vaseh devinsko-nabrežinske občine je v teki poimenovanje krajevnih osnovnih šol. Vaščani Mavhinj bi osnovno šolo poimenovali po Janku Furlanu.

Janko Furlan je bil domačin, rodil se je namreč v Mavhinjah, 9. aprila 1888. Po poklicu je bil učitelj in prištevamo ga k tistim, ki so globoko zaorali v ledino slovenskega šolstva in prosvete na Primorskem, po Jugoslaviji, od Maribora pa

do Banjaluke, kjer je delal za naše izgnance. Mladino je navajal na združeno delo, kajti sam se je v tedanji družbi udeleževal kot prosvetni delavec, pisatelj in publicist ter kot napredno usmerjen narodnjak in antifašist. Vneto je raziskoval krajevno zgodovino in gospodarske značilnosti večjih naselij tržaške okolice ter izsledke objavljaj v domačem tisku.

Dodali bi, da je njegovo publicistično delo zajemalo članke strokovno kmetijskega, zadružnega, socialno-političnega in pedagoškega značaja ter črtice, novele, feljtone s socialno in kmečko tematiko, potopisne in narodopisne članke. Te prispevke je objavljaj po prvi svetovni vojni v Delu, Edinosti, Popotniku, Zadrugarju, Kmečkem glasu, Učiteljskem tovarišu in v mariborskem Večeru, po drugi svetovni vojni pa v Primorskem dnevniku, v Jadranskem koledarju, Ljudskem tedniku in v Razgledih.

Njegovo daljše delo je "Danci in Danska", ki ga je izdala leta 1928 Goriška matica. Nasprotovanje nazadnjaških oblasti v Ljubljani in Mariboru so prepovedale izid njegovega dela za kmečko mladino "Janče kmetuje" in pa knjige "Kemija za mlade kmetovalce". Kljub temu pa je povest "Janče kmetuje" in pa knjiga "Kemija za mlade kmetovalce" bila objavljena v nadaljevanjih v neki slovenski reviji.

Že od vsega začetka se je uprl fašistični tiraniji v imenu ljubezni do svojega naroda in domovine. To je seveda drago plačal s preganjanjem in z izgnanstvom.

Med prvo svetovno vojno je poučeval s Šempolaju, kjer je bil nekaj časa občinski tajnik. Prav takrat so mu fašisti postavili pred stanovanje bombo; rešil je sebe in družino le za las. Ker so mu tedanje oblasti odrekale vsako minimalno zaščito, je moral v Jugoslavijo. Po drugi svetovni vojni se je vrnil v Šempolaj, kjer je umrl 26. julija 1967.

ALMIRO GABROVEC
Mavhinje

Šempolaj

Šolo naj bi poimenovali po Stanislavu Grudnu

V petek, 7. t.m. so se vaščani Trnovce, Prečnika, Praprota in Šempolaja zbrali v prostorih osnove šole na pobudo medrazrednega sveta in učiteljskega zbora. Na dnevnem redu je bilo vprašanje poimenovanja šole.

Že dalj časa so namreč krožili razni predlogi o zaslužnih možeh iz naše zgodovine in literature; tem se je pridružil še predlog skupine bivših borcev in aktivistov OF, ki so bili med ustanovitelji partizanske šole v Šempolaju, da se osnovna šola poimenuje po Stanislavu Grudnu, najmlajšem padlem partizanu v NOV iz vasi. Omenjena partizanska šola je bila namreč takoj po osvoboditvi poimenovana po tem mladen padlem junaku, vendar so to ime odpravile anglo-ameriške

Osnovno šolo v Boljuncu so poimenovali po domačinu glasbeniku Franu Venturiniju. Na slovesnosti, ki je bila dne 25. aprila 1976, so na šolskem dvorišču odkrili doprnski kip Venturinija, ki ga je izdelal kipar Gorše. (Na sliki: pevski zbor Prešeren iz Boljunca)

šolske oblasti s pretvezo birokratskih nepravilnosti.

Iz zborovanja je izšla zahteva, da se ta madež končno izbriše, da se osnovni šoli v Šempolaju končno vrne prvotno ime. Številni posegi so namreč poudarili prav značaj naše šole, ki izhaja iz NOB in je sad partizanske krvi.

Zanimivo je, kako se je diskusija o tem problemu poglobila in zajela širšo problematiko šolske vzgoje, ki naši mladini premalo posreduje izročila NOB. Res je, da so zavezniške šolske oblasti načrtno vodile politiko ločitve našega šolstva od tradicije NOB, res je tudi, da je demokrišćanska politika to prakso nadaljevala; čas pa bi bil, da bi naši mladini posredovali tudi zgodovino NOB, da bi v mladini gojili zavest te naše zlate preteklosti.

Poimenovanje šole po Stanislavu Grudnu naj postane ne samo poklon domačinov herojskemu liku padlega partizana, temveč naj ime Stranka Grudna pooseblja vse žrtvovanje našega ljudstva v NOB.

Stanislav Gruden je bil doma iz Šempolaja. Rodil se je 5. maja 1926. V NOB se je vključil septembra 1943. Nato so ga dodelili VOS (varnostni obveščevalni službi. Op. uredn.) V juniju 1944 je bil pri neki akciji zajet in so ga zaprli najprej v koronejske zapore nato v Rižarno, od koder je pri nekem bombnem napadu zbežal. Ko je bil v koronejskih zaporih in v Rižarni, so ga strahotno mučili in je prišel iz Rižarne ves ožgan. Zdravil se je v Dolini in se nato vrnil v svojo enoto. Bil je zelo hraber in veselega značaja. Svoje mlado življenje je daroval za svobodo 10. januarja 1945 v Borštu ob napadu zloglasne Colottijeve bande in esesovcev.

V spremstvu svojih učiteljev in predstavnikov šolskega sveta so v torek, 11. t.m. učenci osnovne šole v Šempolaju obiskali Rižarno, kjer so se s pesmijo, recitacijami in šopkom cvetja poklonili spominu žrtev, Albin Bubnič pa jim je na kratko orisal lik padlega junaka Stanka Grudna ter tragično zgodovino Rižarne.

I.Š.

Na predvečer Prvega maja '76 je bila v Križu kulturna prireditve. Domači amaterji in gledališki igravec Stane Raztresen so uprizorili Cankarjevo Dramo "Hlapec Jernej in njegova pravica". Po prireditvi so se še fotografirali "za spomin"

Neizpolnjene obljube

Kolektiv Stalnega slovenskega gledališča stalno zaseda v prostorih Kulturnega doma v znak protesta zaradi nevzdržnega položaja

Položaj Stalnega slovenskega gledališča je nevzdržen. Obljube, ki so jih svojčas dali na pristojnih mestih v Rimu, niso bile izpolnjene. Zaradi tega je gledališka ustanova brez sredstev. Tako ni mogoče naprej.

Dne 7. t.m. je uprava SSG objavila naslednje sporočilo:

Upravni svet Stalnega slovenskega gledališča je spričo nevzdržnega finančnega stanja sklenil, da gledališče lahko opravlja samo posle, izvirajoče iz pogodbenih in tekočih obveznosti. Ta odločitev je sicer samo prehodnega značaja, kajti morajo se izvršiti sestanki še z nekaterimi političnimi strankami, s poslancem Corradom Belcijem, ki se je svojčas obvezal, da bo predložil poseben zakon za dokončno rešitev ustanove, z načelniki svetovalskih skupin dežele Furlanije Julijske-krajine, z ministrstvom za turizem in prireditve ter z Vsedržavnim združenjem za gledališke dejavnosti v Italiji. V četrtek 13. t.m. se bo namreč upravni svet ponovno sestel in na podlagi vsega razpoložljivega gradiva sprejel ustrezne sklepe, ki ne izključujejo zaprtja gledališča. V dosedanjih razgovorih, ob ugotovitvi da vse politične sile, sindikati, krajevne javne ustanove v celoti podpirajo boj za rešitev vprašanja obstoja gledališča slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, vprašanja njegovega razvoja in dokončne ureditve, je bila poudarjena potreba po takojšnjem izplačilu obljubljenih podpor za tekočo sezono, da se sanirajo vsi dolgovi izvirajoči iz prav tako neizpolnjenih obljub iz prejšnjih sezon in končno, da se v parlamentu izglasuje poseben zakon za Stalno slovensko gledališče v Trstu.

Kolektiv SSG pa je objavil naslednje sporočilo:

Zaradi izredno težkega položaja Stalnega slovenskega gledališča, ki mnoga leta zaman čaka na pravično rešitev vprašanja svojega obstoja in priznanja s strani italijanske države, so se 7. maja 1976 v gledališču sestali pokrajinski tajniki Enotnega sindikata CGIL-CISL-UIL z gledališkim kolektivom. Ob popolni podpori Enotne sindikalne federacije je bil sprejet sklep o neprekinjenem zasedanju kolektiva.

Zaradi neizpolnjenih obljub predstavnikov krajevnih javnih oblasti v zvezi s kritjem proračunskih potreb za sezono 1975/76 in zaradi vztrajne brezbrčnosti ministrstva za turizem in prireditve, ki ne priznava funkcije in pomembnosti gledališča slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in noče rešiti njegovega pravnega položaja, gledališki kolektiv prevzema boj v obliki neprekinjenega zasedanja. Kolektiv bo povabil v Kulturni dom zastopnike vseh strank ustavnega loka. Predstavniki kolektiva bodo nadalje obiskali vse tržaške in nekatere goriške župane, načelnike skupin političnih strank ustavnega loka v deželnem svetu Furla-

nije-Julijske krajine in predstavnike enotnega komiteja ARCI-ENDALS-ACLI.

Kolektiv Stalnega slovenskega gledališča prosi vso javnost, vse politične in kulturne predstavnike za naklonjenost in podporo v tem boju.

Kolektiv SSG, ki po sklepu skupščine z dne 7. t.m. stalno zaseda v prostorih Kulturnega doma, je dne 11. t.m. sklical tiskovno konferenco, na kateri so objasnili obsoječi položaj. Predstavniki kolektiva so poudarili, da obstoječi brezupni položaj kompromitira kakršno koli nadaljnje delovanje. "Vse to pač ni nobena novost — tako so poudarili — toda če delovanje SSG predstavlja raznoliko podobo kulturne stvarnosti, ki je značilna za to ozemlje in ni ugovora proti njegovi funkciji mostu, proti prenašanju v obeh smereh največjih vrednot umetniškega in človeškega izraza, proti njegovi vlogi in poslanstvu v sklopu ljudskega duha, jezika, tradicij in napredka celotne slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, če se mu priznava funkcija javne dobrine, je torej nujno, da se podpre to gledališče, ker ni več mogoče opravičevati nesporka zama med obljubami in dejanskim stanjem".

Slovensko gledališče v Trstu, ki je dejansko nastalo že leta 1850 in je ponovno zaživelo leta 1945, ko je bila prvič po osvoboditvi gledališka predstava Cankarjevega Hlapca Jerneja, je do zaključka sezone 1974-75 imelo 230 predstav, ki so imele 4.080 ponovitev in nad 1.500.000 gledalcev.

SSG v Trstu je ena najvažnejših in najbolj reprezentativnih ustanov celotne slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. V okviru norm, ki urejajo gledališko dejavnost v Italiji to gledališče zavzema neustrezno mesto. Kljub obljubam in dolgoletnim prizadevanjem temu gledališču še ni bil priznan status, ki mu pripada. Leta 1964 je ministrstvo za turizem in prireditve prvič priznalo status slovenskega gledališča s kvalifikacijo primarnega ansambla. Tak status pa je bil popolnoma neprimeren, ker se je delovanje tako imenovanih primarnih ansambllov v celoti strukturiralo na podlagi privatno intendantskega vodstva in v sistemu krožnega gostovanja. Naslednje leto je isto ministrstvo priznalo SSG status izredne ustanove. Tudi ta status ne odgovarja strukturam SSG. Leta 1970 je dežela Furlanija-Julijska krajina z zakonom priznala SSG specifično kulturno funkcijo. Proces publicizacije (javnega priznanja s strani države), se pravi možnosti, da si gledališče opomore od brezizhodnega eksistenčnega položaja in zaživi kot javna ustanova, je začel leta 1968 s sklepom tržaškega občinskega sveta, ki je sklenil ustanoviti konzorcij SSG v Trstu. Na podlagi tega sklepa je bila leta 1970 na tržaški pokrajini podpisana ustanovna listina. Vsi pogoji so

Tiskovna konferenca

torej bili izpolnjeni, toda ostalo je odprto vprašanje priznanja s strani ministrstva za turizem in prireditve in odtod izvirajo vse finančne težave, kajti ministrska subvencija je nezadostna in še zdaleč ne dosega višine podpor, ki jih prejemale podobne gledališke ustanove v Italiji.

Obljube in zagotovila raznih ministrov so bile številne. Mnogi so posredovali v Rimu. Tudi v parlamentu so bila postavljena poslanska vprašanja. Toda doslej pravega rezultata ni. Naj omenimo še to, da je demokratski poslanec Belci na samem začetku letošnje sezone obljubil, da bo predložil v parlamentu poseben zakon, ki bi uredil položaj SSG. Obljube pa ni izpolnil in še pred nedavnim je pogovoru s poslancem Albinom Škerkom dejal, da bodo o tem vprašanju govorili po volitvah.

Kakšen zaključek lahko naredimo po vsem tem? Enotaven: ni politične volje v vladajočih krogih za to, da bi se pereče vprašanje SSG rešilo. Vsaj doslej te volje ni bilo, kar potrjuje med drugim obstoječ položaj, ki je nevzdržen.

OBČNI ZBOR

Športno združenje BOR, ki ima svoj sedež na stadionu Prvi maj v Trstu, sklicuje svoj 18. redni občni zbor v ponedeljek, 17. maja ob 20. uri v prvem sklicanju in ob 20.30 v drugem sklicanju.

Dnevni red: 1. otvoritev; 2. poročila, 3. diskusija in pozdravi; 4. poročilo nadzornega odbora in razrešnica; 5. volitve in 6. razno.

Odbor

Globoko užalosteni sporočamo, da nas je dne 29. aprila v Ljubljani za vselej zapustil

prof. Tone Penko

Dragega kolega, priljubljenega in zasluznega profesorja bomo ohranili v trajnem spominu.

Trst, 30. aprila 1976

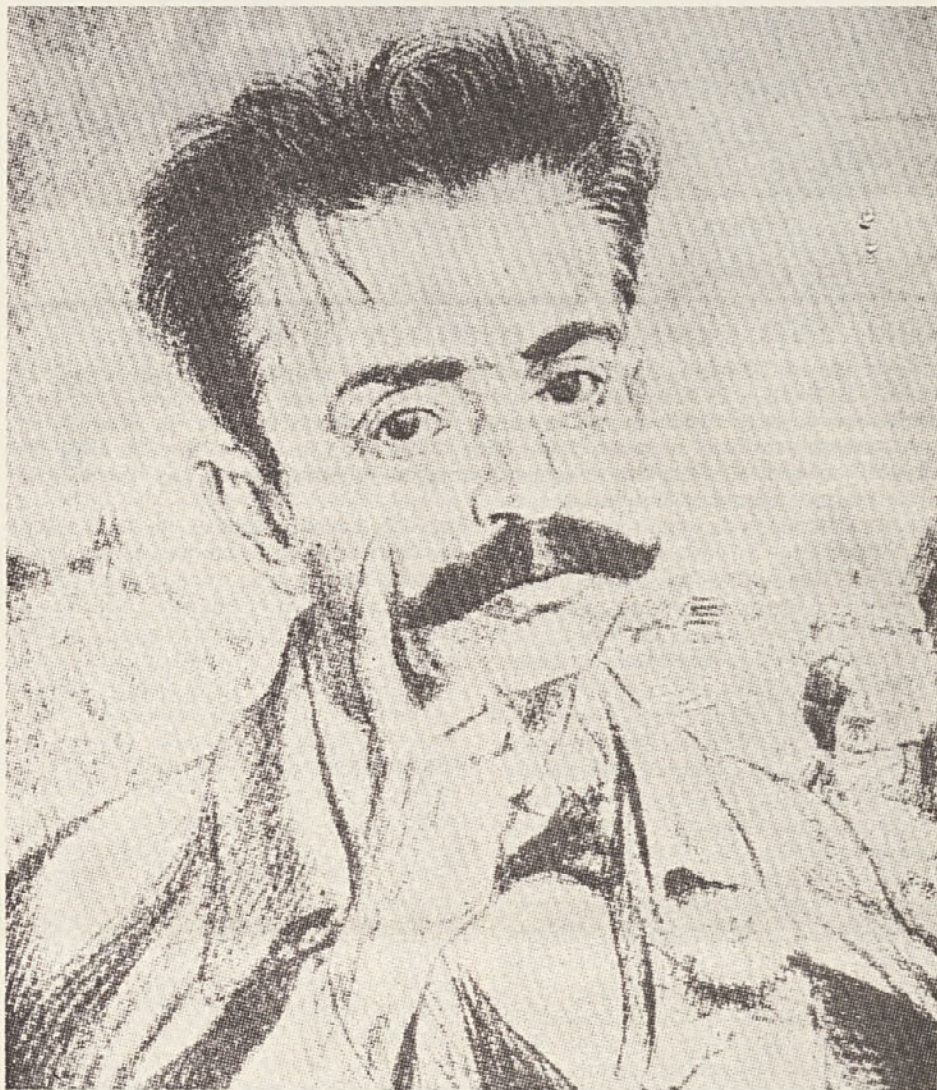
Licej
Francé Prešeren

Ivan Cankar: Kako sem postal socialist

Bilo je v tisti blaženi petošolski dobi, ko je srce polno pesmi, glava polna upanja na sijajno prihodnost. Godilo se mi je nadvse slabo, večkrat sem bil lačen nego sit; kakor se pač godi študentu iz delavske družine. Ali nadlog nisem občutil, še prav zavedal se jih nisem. Ne samo, da nisem poznal življenja okrog sebe, niti svojega življenja nisem poznal. Edino in vse na svetu mi je bila poezija; bližji od očeta, delavca mi je bil rajni Klopstock; in bolj nego vse materine skrbi in bolečine me je zanimal en sam Prešernov sonet.

Za politiko se nisem menil. Kolikor sem ob daleč slišal o nji, mi je bila ogabna kakor tista spolzka, črno-žolta žival, ki se lena in smrdeča plazi po tleh in ji pravimo močerad. Takrat (1840 do 1894) se je prelivalo na Slovenskem tisto vzdihujoče slogaštvo, ki je pogasilo v našem malomeščanstvu, še ono malo samozavesti, kar je kdaj bilo, in ki je že tako jetični slovenski liberalizem spravilo čisto na bergle. Bil sem mlad. Onleto pa obraja mlad človek samo na krožniku, v politiki nikakor ne. Demokratske klerikalne stranke v tistih časih še ni bilo; doktor Krek je šele vzgajal njene apostole. O socializmu nisem vedel ničesar, o socialni demokraciji pa le toliko, da je nekakšna politična sekta, ki je tako rekoč izobčena iz cerkve in države in ki jo stražijo od vseh strani policisti in državni pravdniki. Tudi mi je bilo znano ime "nekega krojača", o katerem so spodobni ljudje sodili, da je norec ali razbojnik, ali pa oboje hkrati. To je bil Železnikar.

Delavcu in celo mladoletnemu vajencu se bo čudno zdelo, kako da petnajstleten človek, ki je drugače brihten in za silo izobražen, ne ve ničesar o tako važni stvari, kakor je ustroj človeške družbe, in sploh ničesar ne o tistem življenju, ki ga tudi samega krvavo bije. Ali ta ganljiva nevednost ni le posledica, temveč je predpisana poglavitna zapoved, je duh in vsebina avstrijske šolske vzgoje. In ne le na vseh šolskih vratih, temveč tudi na vseh mejnikih Avstrije bi moral biti z velikimi črkami napisan strogi ukaz: "Roke na klop!" Kolikor avstrijski študent pridobi modrosti, si jo mora tako rekoč spotoma in naskrivaj pobrati na cesti; domača vzgoja mu je dala malo, šolska pa nič. Trdim celo, da šole, s kakršnimi nas je bil avstrijski Bog udaril, ovirajo duševni razvoj človeka, da nam, rekel bi, zaplankajo razum, ker ga stiskajo ter po navadi sčasoma res potisnejo v eno samo tesno strugo. C. kr. (cesarsko kraljevo. Op. uredn.) šole so bile že prvotno ustanovljene za posel, da vzgajajo c. kr. uradnike; ne vzgoje pa niti takih ne, temveč le c. kr. pisalne stroje. Mladenič napravi maturo, je do vrha nabasan z različnim "znanjem", a bolj od lune in zvezd mu je tuj tisti svet, v katerem živi in na katerega je navezan z vsemi nitmi svojega bitja in nehanja. Med nami žive ljudje, ki so bili izvrstno opravili svoje tako imenovane "študije" in ki jih spoštljivo prištevamo cvetu izobraženstva; ali vprašaj jih o stvarih, katerih se niso bili iz "glave" naučili, pa se boš razjokal

od smeha in bridkosti. Ko sem bil dovršil realko, so mi bile pač znane rodbinske razmere cesarja Nerona, poznal pa nisem politične zgodovine slovenskega naroda; vedel sem, kakšen da je bil razvoj agrarne zakonodaje v rimljanski republiki, nisem pa vedel, kakšen da je volilni red za kranjske občine.

V onih časih, kakor sem omenil, je doktor Krek učil svoje apostole. Tudi meni je prvi povedal, da so na svetu stvari, o katerih se šolski modrosti ne sanja. Nekoč, v trdi zimi, sem gazil sneg na cesti iz Ljubljane proti Vrhniki. Tam nekje na Brezovici me je dohitel s svojimi sanmi ugleden rodoljub in naprednjak ter me je povabil, da naj prisedem. Med vožnjo mi je pravil o neki knjigi, ki se ji je reklo "Črne bukve kmečkega stanu" in ki jo je napisal doktor Krek. Rodoljub je bil take misli, da je knjiga dobro pisana, ali da je na vso moč nevarna in puntarska in da bi preprostega človeka lahko pohujšala. Koj sem jo iztaknil in sem jo prebral. Ob tem branju pa se je pokazala vsa žalostna pomanjkljivost moje šolske učenosti. Stvari, ki bi jih bister kmet z lahkoto razumel, sem moral brati po dvakrat, da so mi bile vsaj za silo jasne. Toliko sem navsezadnje občutil, da nekaj na svetu ni v redu; ali ta nedoločni, nekako zamolkli občutek je bil že od nekdaj v meni, že od zgodnje mladosti.

Krivica, ki jo doživi otrok, pa če je bila zadela njega samega ali če jo je bil ugledal po naključju na cesti, če je bila storjena vedoma ali ponevedoma, se zaseka v mlado srce ter ostane tam za zmerom neizbrisljiva, napravi otroka zgodaj zrelega in zgodaj trpkega, odpira mu siloma oči, da vidi prve nerazločne sence tistih strahot, ki se mu kasneje razodenejo v vsej okrutni goloti. Gledal sem take vsakdanje krivice, tudi na svojem telesu sem jih občutil mnogo in preveč. Vedel sem res, da je v njih nekaj zopernaturnega in zoperčloveškega, ali razložiti si nisem mogel, od kod ta zopernaturnost. Vse, kar sem videl in okusil krivičnosti, bede, zlobe, hinavstva, vse trdo in divje življenje me je navdajalo edinole z bolestjo in studom. Namesto da bi ogledoval in raziskal, sem se zatekel v poezijo, o kateri sem takrat mislil, da je izluščena iz "grdega vsakdanjega življenja" in da plava nad njim v megleno sončnih višavah. Življenje me je teplo do krvi, jaz pa sem pilil gladke rime. Storil sem kakor kraljevič Marko, ki je mirno praznil svoj bokal, ko ga je bil črni Arapin z buzdovanom po plečih.

Kratko razdobje mojih prvih dunajskih let (nekako od 1896. do 1900. leta) je stalo za tako imenovano inteligentno mladino slovensko skoraj izključno v znamenju literature, literarnih bojov in preprirov.

Listi, ki dandanašnji niti na kratko ne oznanijo novih knjig, so takrat prinašali dolge članke o čisto literarnih vprašanjih; in ljudje so take članke celo brali. Vse to po mojih mislih ni bilo edinole beg iz puste vsakdanjosti v lepšo poezijo, temveč je bilo izraz splošne nezadovoljnosti z javnim življenjem, izraz mržnje do tega življenja, ki tudi zares ni zaslužilo drugega nego mržnje in studa v obilni meri. Nekam se je ta grenka nezadovoljnost morala izliti, nekje si je morala najti strugo; in našla si jo je v literaturi. Od tod tedanjih pismenih bojev brezobzirnost, ki se ni ustrašila niti osebne žalitve niti očitne krivice.

Boji tistih let so književnosti sami donesli obilo koristi, vzdignili so jo iz mrtvila do nepričakovane višine ter jo oplodili z mnogimi novimi semeni. Veliko pa jih je bilo med tedanjo študentsko mladino, ki v umetnosti in v lepi knjigi niso našli vsega zadoščenja, katerega so bili tam iskali. Občutili so, da je na svetu nekaj stvari, ki so važnejše od poezije. In zaslužili so, da je treba spoznati tiste sile, ki gnetejo življenje posameznika, naroda in človeštva, ne pa se jim vdati na slepo ter sanjati o zvezdah. Nekateri iz majmlajšega rodu so v svojem odporu zoper gospostvo literature segli tako daleč, da so jo sploh in kratko malo zavrgli, tajili visoki njen pomen za kulturno moč narodovo ter jo obsodili za škodljivo uspravanko mladine. Še letos je nekdo očitno in zaresno napisal, da pridejo časi, ko te mehkuzne solzavosti, ki ji pravimo slovenska literatura, "noben pes več ne bo povohal".

Že od nekdaj so študentje "politizirali", ali do teh dob le bolj na nedolžno sorto. Bili so tako rekoč "navdušeni živio-klici"; posebno ob počitnicah. Narodno-napredna stranka, zastopnica slovenskega malomeščanstva, je že dolgo smrdela po trohnobi in je smrdela zmerom bolj. To naše malomeščanstvo ni stalo kulturno niti posebno visoko, politično je bilo nezrelo, zbegano in brez ciljev, gospodarsko pa je v zadnjih desetletjih strahotno propadalo. Mladina je občutila, da "tako ne gre". In mlada garda napredne stranke se je očitno spuntala. Samosvoja in samozavestna se je polotila politike; ter jo je seveda kar koj polomila, prav po mladeniško. Cilj vsega nehanja te mladine je bil, da osveži staro napredno stranko, jo poglobi, oplodi z novimi idejami ter da jo iz čitalnic, iz plesnih dvoran in iz gostilniških "extra-zimmrov" presadi v široki narod sam. Zaradi poti, kako bi se to vstajenje napravilo, je bilo veliko prerekanja in modrovanja, nastalo je brez števila struj in strujic, ki so se med seboj neusmiljeno bičale. Vem natanko, da so bili ti mladi ljudje, razen par štrebarjev, plemeniti idealisti, ki so zares želeli svojemu narodu vse najboljšo. Ali sama plemenitost v mislih in volji ne zaleže, ker ni drugih, trdnjših temeljev, kjer vsled pomanjkljive šolske in domače vzgoje ni obilo znanja, izkustva pa nič. Vse početje te mladine ni bilo spet nič drugega, nega malo krepkejši živio-klic, ki se je časih glasil kakor klic "na korajžo". Navsezadnje se je zgodilo, kar se zgodi vselej in povsod: idealisti so ostali v ozadju in so utihnil, štrebarji pa

NIČ SE NE BOJMO

Jaz verujem v to družino svobodnih narodov! Jaz verujem, da bo iz te brezprimerne preizkušnje izšlo prerojeno človeštvo! Bil bi hinavec in lažnivec, če bi se imenoval socialista, pa bi v globočini svoje duše ne veroval v svoje ideale! Nič se ne bojimo, nič se ne strašimo dnevnega trpljenja, ne zakrivajmo oči pred grozotami časa — pogumno jim glejmo v lice! Ne samo človek, ne samo narod, tudi človeštvo se bo dvignilo iz močvirja, očiščeno in pomlajeno! V to verujmo, v to zaupajmo — in laže nam bo trpljenje!

(Misli iz Cankarjevega tržaškega predavanja v Ul. Madonnina 15, dne 20. aprila 1918).

so potrgali sadove, kolikor jih je pač bilo. Napredna meščanska stranka se ni ne poglobila ne pomladila; narobe: razdrobila se je v sebi, posurovela je ter šla nevzdržema svojo usojeno pot navzdol.

Živel sem takrat v šestnajstem okraju dunajskem, ki je ves podoben eni sami ogromni delavnici. Ta okraj ni samo trdnjava socialne demokracije, temveč obenem dom uboštva in jetike. Tam sem gledal dan za dnem stvari, ki bi morale tudi duševno plitkega in v srcu revnega človeka siliti k premišljevanju. Krivičnost družabnega "reda" se je kar na cesti razkazovala in razmahovala v vsi svoji brezsravnosti. Pozimi, v mrazu in snegu, so metali na ulico družine brezposelnih delavcev in "samosvojih", stradajočih malih obrtnikov. Videl sem človeka, ki je bil brez zavesti obležal na tlaku; mislil so, da je žganja pijan; ko so poklicali rešilni voz, je zdravnik dognal, da se razcapani jetičnik ni bil zgrudil vsled pijanosti, temveč vsled gladi. Ali še na cesti mi ni bilo treba stopiti, če sem hotel gledati bedo in skrb in krivico. Stanoval sem pri šivilji, ki je izdelovala kravate za moške; delala ni le sama,

vpreženi so bili tudi njeni otroci, koj ko so prišli iz šole pa vse do noči. Zaslužila je po petindvajset do trideset krajcarjev za ducat kravat. Če pa je bil trgovec čemerren, ker je slabo spal, je odtegnil kolikor je hotel, zato ker je bilo lačnih delavk na izbiri. In kljub vsemu je za silo še izhajala — pozimi; toda poleti, ko ni bilo dela, je romalo v zastavnico, kar je mlogo romati; najprej ponižni "luksus" delavke, prstani in uhani, naposled pa obleka in perilo kos za kosom. To družino so smatrali sosede za "boljšo", najbrž zato, ker je vsak dan obedovala, ker se je spodobno oblačila in ker ni bila jetična.

Strahote, ki jih človek v vsakdanjem življenju vidi in sam doživi in ki bude sočutje mehkih duš, so le tisočera znamenja ene same težke bolezni. Človeška družba, ki zavedno ali nezavedno čuti svojo bolezen, katera je obenem njen greh, poizkuša posamezna ta znamenja zabrisati, jih ublažiti ali celo odstraniti. Vse ne pomaga nič; bolezen ostane in telo gnije dalje. Uredba družbe, tista uredba, ki je dodelila vse bogastvo zemlje in vse sadove človeškega uma kapitalu brez imena ter mu zasušila človeštvo, je izvirek vsega hudega; in posamezna krivica se prikaže očem na cesti, je nenadoma čisto malenkostna, na videz skoraj slučajna in zadobi svoj pravi pomen šele v zvezi s celotno, vesoljno krivico. To spoznanje je utrdilo in poglobilo tisto zamolklo, grenko nezadovoljnost, ki je bila od nekdaj v meni. — Povedal sem že, da se mi je tedaj komaj sanjalo o socialni demokraciji. Poznal sem jo iz pisanja meščanskih dnevnikov, torej prav nič drugače, kakor jo večina tako imenovane "intelligence" še dandanašnji pozna in sodi. Verjeti sem moral, da socialna demokracija na debelo in vsak dan posebej izdaja "narod" — katerikoli "narod", ali pa kar vse skupaj; da zapeljuje ubogega delavca v brezdomovinstvo in brezverstvo ter ga moralno kvari; da mu obeta paradiz na zemlji, o katerem sama ve, da je nedosegljiv; da se voditelji socialne demokracije pasejo in rede ob delavskih žuljih; in kolikor je vse še takih molitvic, ki jih molijo kakor

Krožek za družbene in politične vede "Pinko Tomažič" je priredil v Kulturnem domu v Trstu (v sredo, 5. maja 1976) predavanje o Ivanu Cankarju. Govoril je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Josip Vidmar. Po predavanju so člani tržaškega Slovenskega amaterskega gledališča izvedli predpremiero lepljenke "V areni življenja sem stal"

vsakdanji očenaš in ki bi se dale vse skupaj spraviti v kratke in jedrnathe besede rajnega dunajskega kralja Luegerja: "Die Leute, die am ersten Mai in den Prater zinzeln, sind lauter Lumpen!" — Nikoli nisem imel veliko zaupanja do pameti in poštenosti meščanskih dnevnikov; do pameti še posebno ne. Zaupanje je bilo še huje omajano, ko sem dospel sčasoma do prav zanimivega izkustva. Razložil sem namreč kmalu že od daleč organiziranega delavca od "divjaka"; ne po rdečem nageljnu, po krvavi kravati ali po znamenju v gumbnici, temveč že po hoji, po obleki, po obrazu, po vsem vedenju. Morda ni živel nič laže od drugih, morda je bil tudi sam že okusil, kaj se pravi brezposelnost in beda; vse na njem je razodevalo ponos in samozavest, vero vase in v prihodnost; torej same čednosti, ki jih je v Slovencih preključno malo, v slovenskem meščanstvu pa čisto nič.

Sedel sem nekoč v dunajski kavarni in sem bral "Neue Freie Presse". Ta list ni samo glasilo dunajskih nemško govorečih Židov, temveč tudi glasilo avstrijske inteligence vseh narodnosti in vseh ver. Uvodni članki, ki jih v palestinsko pojočem slogu piše gospod Moriz Benedikt, so avstrijski evangelijski. Tisti dan je pisal gospod Benedikt o nekem štrajku, ob katerem je prišlo do tepeža in krvi, ter je nazadnje ves užaljen vzkliknil: "Das sind die Argumente aus der Schwarzspanierstrasse!" Šel sem koj iz kavarne pogledat, kaj se godi v tisti Schwarzspanierstrasse in kakšni posebni argumenti da rastejo tam. Ugledal sem prav doli ob tlaku dolgo vrsto oken, ki so gledala na cesto iz nekake zelo prostrorne kleti; tam spodaj je takrat živel "Arbeiter-Zeitung", osrednje glasilo avstrijske socialne demokracije.

Spoznal sem res prav kmalu, da so argumenti iz Schwarzspanierstrasse vse drugačni od onih iz Fichtegasse, kjer je domoval Moriz Benedikt. Prav kmalu pa sem tudi občutil, kar sem še krepkeje občutil pozneje, ko sem bral znanstvene knjige o socializmu: da ne berem novega, tujega evangelija, temveč da sem bil vse to spoznanje že ob mukah in dvomih sam v sebi doživel; ter da sta mi znanost in zgodovina le do dobrega dokazali, kar mi je bilo povedalo življenje samo. —

Tako sem prav na kratko in le v poglavitnih črtah narisal pot, ki jo napravi "šolan" človek do socialne demokracije. Mislim namreč, da se tudi drugim ni godilo veliko drugače nego meni. Preplezati mu je treba trudoma devetkrat devet plotov, ki mu jih stavijo stare, priučene in posvečene fraze, dokler mu trpkost, stud do "narodne", "napredne" in "krščanske" politike ter naposled znanstveno spoznanje ne pokažejo tistih ciljev, ki so vredni njegovega razuma in njegovega srca. Tako politično prepričanje in tako svetovno naziranje, ki si ga je priboril človek sam, mu je nadvse dragoceno in mu ga ne more vzeti nobena sila na svetu.

MOŽINA V TRŽAŠKI OBČINSKI GALERIJ

Tržaški slikar Livio Možina razstavlja svoja dela v občinski galeriji v Trstu (Trg Unità). Razstava je bila odprta v sredo, 12. t.m. in bo odprta do 19. t.m. Urnik: v delavnikih od 10. do 13. in od 17. do 20. ure, v nedeljo od 10. do 13. ure.

Furlanija in Benečija kličeta

(Nadaljevanje s 1. strani)

manjkala delovna človeška roka, ki je garala za tujca onkraj Alp, ponekod onkraj oceana. Revnejši, tisti, ki niso imeli nič ali skoraj nič so bili najbolj prizadeti. Videli smo vasi zahodne Benečije in spoznali, koliko je zanje pomenila sivka v hlevu, kokešnjak na vrtu, njiva krompirja. Uničena so bila gospodarstva doma in v dolini, kamor so se ljudje vozili v sedaj porušene tovarne. In sedaj so brez dela.

Prav zato, ker je treba najprej točno vedeti, kaj in zakaj se je zgodilo, opozarjamo proti pretirano emocionalni solidarnosti. Prve dni, morda nekaj tednov trka sarha državna oblast na srca ljudi in jim zato v izdatni meri nudi vse podrobnosti tragedije. Povsod zbiramo hrano, odeje, šotore, lonce, celo staro in nepotrebno šaro. Tudi to je bilo potrebno prve dni, toda vedeti je treba, da bodo ljudje ostali pod šotori več mesecev in da bodo potrebovali hrano skozi ves ta čas. Potrebna bo trajna hrana, predvsem pa denar, veliko denarja.

Človeška solidarnost je pomembna, toda tej se mora pridružiti družbena, državna. Prizadeti ljudje v Furlaniji to zahtevajo, ker ne marajo, da bi jih vlada pozabila, kot je osem let pozabila na dolino Belice, kjer so še danes v barakah. Furlani prav zato barak ne marajo in trdijo, da potrebujejo sredstva za takojšnjo obnovo svojih vasi in gospodarstva.

Vlada sedaj, deželni svet takoj, parlament pozneje morajo začrtati smernice obnavljanja potresenega področja. Dobro je že, da so pod ljudskim pritiskom morali obljubiti, da bo z denarjem iz državnih skladov razpolagala dežela, oziroma občine. To pomeni demokracično nadzorstvo, da sredstva ne bodo izginila.

Toda obnoviti potresena področja ni tako preprosto. Potrebno bo izdelati načrte za gradnje celih novih naselij, za tovarne, hleve delavnice, vodovode, ceste. Pred tem bo treba rušiti podrtije. Ljudem je treba nuditi nekaj več od tistega, kar so izgubili: nuditi jim je treba možnost gospodarskega preporoda, ki je možen z mobilizacijo vseh zdravih in razpoložljivih sil.

Država bo morala nuditi celotnemu področju zadostna sredstva, ne premalo. To pa ni lahko, če pomislimo na krizo in na izkušnje. Zato bo potrebna močna organizacija ljudi, ki jim je potres vzel vse, toda ne dobre volje, vztrajnosti, skorajda trme in želje po delu. Obnoviti bo treba delovna mesta: zanje, ko so jih izgubili in za one, ki so še v tujini.

To pa niso več stotine, pač pa tisoči milijard. Kako bomo ta denar našli v Italiji? Kje bomo našli vse potrebne tehnične in organizacijske moči? Tu se vračamo k staremu (davkom, birokraciji) ali pa moramo potiskati k novim metodam reševanja problemov, kjer naj nediskriminirane davščine zamenja fiskalna pravičnost, birokracijo demokracična samostojnost krajevnih uprav in skupnosti, paternalizem pa naj zamenja predvsem sodelovanje in solidarnost neposredno pri-

zadetih, ko najbolj vedo kako in kje delati, graditi, obnavljati.

To je, poleg sedanje prepotrebne solidarnosti in pomoči, ki jo moramo v tem prehodnem obdobju nuditi, glavna naloga organiziranih demokracičnih sil. Naj nihče ne misli, da zadostuje tisočak ali stara žimnica. To so potrebne stvari, vendar enako in še več je potreben organiziran pritisk, sodelovanje pri trajnih rešitvah. Da se ne ponovi Belice in da ne bo trajala dezorganizacija, ki spremlja prvo obdobje pomoči, tudi v prihodnjih mesecih. Tam kjer so sedaj ruševine in žalost lahko zrastejo nova naselja in lahko ostane potres v spominu poznejših rodov kot bolečina, a brez stalnih posledic. Spomnimo se na Skopje, na Banjaluko, na Taškent. Vemo, da je popolna obnova mogoča in da je to mogoče narediti v razmeroma kratkem času. Samo strtih življenj ne moremo več obnoviti, vse ostalo pa je mogoče. Potrebna je samo trdna politična volja. Kajti Furlani in naši Benečani to voljo že čutijo v sebi. Družba, država jim morajo dokazati, da ne upajo zaman.

STOJAN SPETIČ

DOPIS IZ ZGONIKA

V plemenito mogočno akcijo za pomoč potresencem so se takoj vključile tudi občinske uprave in druge krajevne ustanove na Tržaškem in Goriškem.

Odbor zgoniške občinske uprave se je prvi dan po katastrofi zbral na izredni seji in nakazal 300.000 lir za prizadeto prebivalstvo in poslal na prizadeto področje poltovornjak z najnujnejšim materialom. Istočasno pa je uprava organizirala v vseh vaseh občine nabiralno akcijo, in v dveh dneh je prebivalstvo prispevalo več kot dva milijona lir ter drugi material. Preko stika s koordinatorji pomoči prizadetim vasem v Slovenski Benečiji je uprava v ponedeljek zvečer izročila prebivalcem Barda v Terski dolini dva poltovornjaka materiala, ki so ga tam nujno potrebovali. V hudo poškodovani vasi sta župan Jože Guštin in odbornik Miloš Budin, ki sta izročila prispevke zgoniških občanov, srečala domačina prof. Viljema Černa, ki se je v imenu vseh vaščanov iskreno zahvalil in poudaril važnost dejstva, da slovenske občinske uprave in organizacije pomagajo prizadetim slovenskim vasem v Benečiji.

DELO - glasilo KPI

za slovensko narodno manjšino

Direktor ALBIN ŠKERK

Odgovorni urednik

ANTON MIRKO KAPELJ

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 764-872, 744-047

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24-36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 2.500 lir

Tisk: Tipo/offset Riva

Trst, Ulica Torregianca, 12